



עלון מספר 71

הנשיא ויצמן נתיבי השלום בנימין דה רוטשילד המדע רחובות ראשונים מצאנו יין
נס מעגלים כרמים הבה נגילה יבנה וחבריה בנות ברית אשדוד זמורה ביחד

ניסן תשפ"ו

העלון הדיגיטלי

אפריל 2026

תוכן עניינים

דבר העורך –

דבר יו"ר המועצה – אבי מלינסקי

מה נשמע בלשכות המועצה:

- מפגש לשכת "ביחד" 24.3.2026 – עפרה דוד
- מפגש לשכת "הבה נגילה" בימי הלחימה – יוסי רוזנברג
- חברי לשכת "מעגלים" משתפים, מחזקים ומתחזקים – עפרה דוד
- לשכת "נס" מייחלת לנס של סיום המלחמה – מלכה סולומונוביץ
- לשכת "המדע" חוגגים – אביב הגיע פסח בא – עזרא קורן

שירת עם – ענת קורן

שלושה דורות של משפחת ברזנר: נתן, גרשון, עמיעד, דרורה – צבי תדמור

מחר אחר – יאיר שרן



חלון לעלון


יוסי רזי

שלום חברים יקרים,


לקראת חג הפסח - חג האביב, תיבת המייל ואפליקציית הווצאפ עלו על גדותיהן מרוב ברכות ואיחולים.



אחת הברכות ריגשה אותי במיוחד ואני מוצא לנכון לשתף אתכם בתוכנה:

חברים יקרים ואהובים,


חג שמח לכם ולכל בני משפחתכם, 

בתקופה הזאת שמרגישה כאילו החורף מסרב לעזוב ואנחנו מרגישים עייפים, מבולבלים או קצת תקועים במקום. אבל בדיוק כמו בטבע,


גם כשנראה שהכל שקט, מתחת לפני השטח משהו כבר מתחיל לנבוט 


יש בנו כוחות טובים שלא תלויים בתנאים חיצוניים, הטבע מתקיים בכל רגע בתוכנו,  אלו כוחות שמחכים לפרוץ החוצה, לפרוח ולהאיר. 


ועכשיו האביב כבר כאן, ומזכיר לנו שאפשר להתחיל מחדש, לנשום עמוק

ולהאמין בעצמנו. 

אני מאחל לכולנו שנרגיש את הכוח שבנו,  שנצמח בקצב שלנו, 

שנזכור גם אחרי החורף האביב תמיד מגיע. 

חג אביב שמח 

מלא נשמה של התרחבות. 

דבר יו"ר המועצה

שלום חברות וחברים,

חג הפסח כבר אחרינו, אפשר להרגיש תחושת רווחה מסוימת עם קבלת ההודעה על שביתת הנשק שהוכרזה לשבועיים מול אירן שביתת הנשק מעניקה לכולנו רגעים של נשימה בתוך מציאות מורכבת.

האביב כבר כאן במלוא הדרו והטבע קורא לנו לצאת ולנשום עמוק ולהתמלא בכוחות חדשים. אני מזמין אתכם חברים יקרים לנצל את ימי השקט והפריחה, לצאת לטיולים בפארקים ובאתרי הטבע היפיפיים באזורכם ובכלל בארץ.

ב – 14 לאפריל נציין את יום הזיכרון לשואה ולגבורה. השנה כשאנו עדים למעשי גבורה יום יומיים בחזית ובעורף, הזיכרון מקבל משמעות מוחשית. אנו זוכרים את ששת המיליונים ומבטיחים להמשיך ולהיות עם חזק, חופשי ומגן בארצו.

מיד לאחר מכן, נרכין ראש ביום הזיכרון לחללי מערכות ישראל ונפגעי פעולות האיבה. אנו כואבים את המחיר ששילמו משפחות בקהילתנו ובמדינה כולה.

המעבר החד מיום הזיכרון לחגיגות יום העצמאות ה – 78 למדינת ישראל מקבל משנה תוקף. דווקא מתוך השכול והקרוב, אנו זוקפים קומה ומצדיעים למדינתנו. אני מאחל לכולכם ימי זיכרון מכבדים ויום עצמאות של תקווה גדולה.

שלכם בידידות ובאחוה,

אבי מלינסקי

יו"ר מועצה אזורית דרום

בני ברית

פעילות הסיוע של בני ברית במלחמת "שאגת הארי"

עמנואל כהן, נשיא בני ברית ישראל

מלחמת "שאגת הארי" פרצה ב-28 בפברואר בהתקפה משולבת של ארה"ב וישראל כנגד איראן. לאחר מספר ימים הצטרף גם ארגון חיזבאללה למלחמה מלבנון. מאז העורף הישראלי נתון למתקפות בלתי פוסקות של טילים בליסטיים, רקטות וכטב"ם. מתקפות אלו גרמו לנפגעים ולהרס מבנים ביישובים רבים, ואילצו אתה תושבים לפנות את בתיהם ולעבור למלונות ודיור זמני.

כפי שנהגנו במלחמות הקודמות, ארגון בני ברית ישראל החליט גם במלחמה זו להירתם ככל יכולתו לסיוע, ולהתמקד במטרות הבאות: סיוע ליחידות הלוחמות, סיוע למשפחות מפונים מהצפון וסיוע למשפחות שבתיהן נפגעו במלחמה. הקמנו מחדש את קבינט המלחמה ובו נציגים של המועצות האזוריות. פתחנו במבצע לגיוס כספים לקרן "חיים שאגת הארי" מלשכות בני ברית בארץ וגם מארגוני בני ברית ברחבי העולם. במקביל עמדנו בקשר עם רשויות מקומיות וערים שתושביהן נפגעו במלחמה וקיבלנו מהן בקשות סיוע לתושבים.

עד לכתובת שורות אלו גייסנו לקרן "חיים שאגת הארי" כ-142,000 ₪, מתוכם כ-100,000 ₪ מהלשכות בישראל והיתרה מארגוני בני ברית בעולם. מבצע גיוס הכספים נמשך כל עוד המלחמה נמשכת, ובקשות הסיוע לאזרחים ולחיילים ממשיכות לזרום אלינו.

במהלך המלחמה הקבינט בחן ואישר את בקשות הסיוע העיקריות הבאות:

באר שבע – 220 מארזי שי לחג למשפחות מפונים שבתיהן נפגעו במלחמה בסכום כולל של 33,000 ₪

דימונה – מארזי שי לחג הפסח למשפחות מפונים בסכום של 20,000 ₪.

קריית שמונה – מימון הפוגה של שבוע בבית מלון ל-10 תושבי המקום בסכום של כ-31,000 ₪

ראשון לציון – מימון ארוחות חג ל-40 קשישים בפרויקט "מיגון המונים" בסכום של 8,000 ₪

פתח תקווה – רכישת חבילות שי לחג ל-20 משפחות מפונים בעלות של 10,000 ₪

גדוד 13 גולני – רכישת ביגוד חורף ודברי מזון ללוחמים בסכום של 11,000 ₪

גדוד יהודה – (יוזמת לשכת ירושלים) רכישת רצועות לנשק, כובעים, מסכות וכלי כתיבה בסכום של כ-28,000 ₪

גדוד "בארי" – רכישת רחפן ומשטח נחיתה בסכום של כ-14,000 ₪

יצוין כאן כי בנוסף לפעולות הסיוע הללו ביוזמת הנהלת בני ברית, נערכת פעילות התנדבות וסיוע לקהילה ולחיילים גם באופן ישיר ע"י לשכות בני ברית ומועצות אזוריות.

בנוסף, הגיעו אלינו בקשות סיוע נוספות שמסתכמות בסכומים של מאות אלפי שקלים שבשלב זה אין ביכולתנו להיענות להן, אפילו בחלקן. בין הבקשות:

מושב מולדת – (הוקם בשנות החמישים ע"י בני ברית העולמי). מיגון גני ילדים.

עיריית חולון – רכישת ציוד חירום ליחידת מתנדבי חילוץ והצלה עירונית.

מועצה אזורית חרמון – סיוע למיגון ומקלטים.

מועצה אזורית "מטה אשר" – מימון סדנאות חוסן והכשרות צוותי חירום וכיתות כוננות ליישובי קו העימות בצפון.

אנו נוכל להיענות לבקשות הסיוע הרבות שמגיעות אלינו, רק אם נצליח לגייס את הכספים הדרושים לקרן "חיים שאגת הארי".

לשכות בני ברית וחברי הארגון מוזמנים לתרום לקרן הזו ובכך לסייע לתושבים המפונים ולחיילים במלחמת "שאגת הארי". פרטים על אופן העברת התרומות וקבלת הזיכוי לצורכי מס לפי סעיף 46 מופיעים במכתב הפניה לגיוס הכספים מתאריך 17 במרץ, 2026 .

מה נשמע בלשכות המועצה

מפגש לשכת "ביחד" ביום שלישי 24.3.26

כתבה עפרה דוד. צילמה חנה פרנקו



מפגש לשכת "ביחד" התקיים ביום שלישי 24.3.26 למרות מלחמת "הארי השואג" בביתה מכניס האורחים של שולי חיים. ברכה צוילך, הנשיאה הנבחרת, פתחה את המפגש הראשון של לשכת "ביחד" בהודיה ליפה פולק הנשיאה היוצאת. גם ליבנה סביר ואסתר דסקל הודו ליפה פולק על הקמת הלשכה, וארגון מפגשי חברה וטיולים מהנים במשך שלוש שנים. מלכה סלמנוביץ, מנטורית הלשכה אשר מביאה את ניסיונה העשיר ותומכת בנשיאה ובקבוצה, סקרה את מעלות ארגון בני ברית, ואת המבנה שלו ועודדה לכתוב על ההתנדבויות האישיות

והקבוצתיות. ברכה צוילך, נשיאת הלשכה, ארגנה משחק יפה לשיח פתוח הסובב סביב בחירת נעליים, מהי משמעות הבחירה, ואיך כל אחת מחברות הלשכה יכולה לתרום. רוח הנתינה הורגשה בקבוצה, וכבר מספר חברות נירתמו לקבל תפקידים - ליבנה סביר לקחה עליה להיות סגנית הנשיאה, רחל ארידור נאותה להיות גזברית.

אריאלה רכזת משאבי אנוש, עפרה דוד אחראית מדיה, חנה צלמת ומתעדת, קרני שלו - רכזת תרבות וטיולים, שולי חיים אחראית קולינריה. החברות יצאו בהרגשה טובה ומרוממת רוח מהמפגש המחבק ועם תשורות של מצות שמורות אותן הביאה ברכה צוילך, עבודות תכשיטים מעשי ידיה של האמנית אתי, עבודות סריגה יפיפיות מעשי ידיה של אריאלה, וגם המארחת העניקה תשורה לכל חברה.



מפגש קבוצת "הבה נגילה" בימי הלחימה "שאגת הארי" במרחב מוגן (מקלט)

כתב יוסי רוזנברג



בשמחה רבה ובהמון געגועים שמחנו להיפגש עם החברים.

לאחר חיבוקים ונשיקות... התכבדנו במטעמים מעשה ידנו... פצחנו בשירה וחגגנו ימי הולדת לדבורית ולאירית. שמענו סיפורי ילדות וסיפורי התבגרות מרתקים ומעניינים.



היינו קשובים ומרותקים לאירועים בחייהם של החברות והחברים. הייתה אווירה של שיתוף והתעניינות אמיתית. כולנו רצינו לספר חוויות מימים שעברו ומימים לא פשוטים שאנו עוברים. קינחנו את המפגש בהמון שמחה עוגות ועוגיות. כולנו מחכים בכיליון עיניים למפגש הבא.



תודות גדולות לנשיאת הלשכה שושי גרייצמן והחברה אירית עוז על היוזמה והתכנון למפגש הייחודי.

לרותי על המוסיקה הנהדרת ועל עזרתה הרבה בניהול המפגש. לרותי ומלכה על אירגון הכיבוד העשיר והמכובד. תודות לפטר אבי משה ושמעון על העזרה הרבה לפני ואחרי המפגש.

ותודה אחרונה חביבה לכל החברות והחברים שהגיעו טרחו הכינו וגיבשו את הקבוצה שלנו.

חברי לשכת "מעגלים" משתפים, מחזקים ומתחזקים בימי מלחמת "שאגת הארי".

כתבה עפרה דוד נשיאת לשכת מעגלים

בין אזעקה לאזעקה, בחרנו לעצור לרגע של נשימה – וקיימנו מפגש זום נוסף, מחבר ומעורר השראה. את המפגש הנחו נפלא טל וגלית גולוב, סביב השאלה: איך הופכים לימון ללימונדה?

כל אחד הביא איתו ניצוץ קטן של אור: טל וגלית שיתפו כיצד הם יוצרים עניין ואווירה טובה לדיירים שיורדים למקלט.

יפה ויהודה מזרחי יזמו תחרות "מאסטר שף" משפחתית עם הנכדים – עם פרסים והרבה שמחה.


אריאל ונגה סיפרו על ההיערכות שלהם בליווי זוגות מטופלים בתקופה מאתגרת זו.

חני וצביקה, אתי ובני, רונית ויעקב שיתפו בדרכים לחיזוק הקשר המשפחתי

ובהתמודדות הרגישה של הילדים עם המצב.



אפי תיאר מיזמי המוזיקה שיצר בזמן המלחמה. גלעד ממשיך לעבוד כרגיל ומהווה עוגן של יציבות. גילה קלר ממשיכה להשקיע בתלמידיה – בזום, בפעילויות מגוונות ואף בדאגה לחוברות למידה. דבורה וראובן כבר נכנסו לאווירת פסח עם ניקיונות. דוד ואני שיתפנו בהשקעה בבישולים, בעזרה למשפחה ובעניין המעמיק בהמשך לימודי הקבלה. אתי חזן כבר מתכננת את חגיגת יום ההולדת שלה – כי גם בימים כאלה יש מקום לשמחה. כולנו מצפים להיפגש שוב פנים אל פנים ולחזור לשגרה המבורכת, אך מבינים את גודל השעה ואת המשמעות ההיסטורית של התקופה.

מתפללים לשלום חיילי צה"ל ולשלומם של עם ישראל 

לשכת נס מייחלת לנס של סיום המלחמה (23/3/2026)

כתבה: מלכה סולומונוביץ- נשיאת לשכת נס

אחרי תקופה ארוכה שבה לא נפגשנו – זכינו אמש למפגש זום מרגש של לשכת נס. המסך התמלא פנים אהובות, חיוכים, והרגשה עמוקה של משפחה אחת.

כל זוג שיתף את אשר עבר עליו בימי המלחמה – סיפורים קטנים וגדולים, שנרקמים יחד לתמונה אנושית של חיים בתוך מציאות מורכבת.

אריקה שיתפה על ההתמודדות היומיומית עם הירידה למקלט מקומה תשיעית, ועל ה"טריקים" שנלמדו עם הזמן כדי להספיק לרדת במעלית. זהבה סיפרה על הנכדה שעברה להתגורר בממ"ד של סבתא – ואף זכינו לראות אותה, רגע של אור ותום. אלי שיתף על הטיל שפגע בגן הילדים בראשון לציון, גן שבו למד נכדו בעבר – קרבה מצמררת למציאות.

מלכה סיפרה על הטיסה לילדים שככל הנראה לא תצא לפועל, ואלי הוסיף סיפור דומה על



נסיעה מתוכננת למזרח לראות נכדים – שגם היא נותרת תלויה בין תקווה לאי-ודאות. אילנה שיתפה כי החלה לשוב אט אט לפעילות, ואף השתתפה היום במקהלה – צליל ראשון של חזרה לשגרה. ליאה דיברה על הנסיעות התכופות לתל אביב כדי להיות לצד הנכדים, כי הלב תמיד מוצא את הדרך. יורם סיפר על הלינה בממ"ד ועל הפגיעה הסמוכה לביתם בנס ציונה – מציאות שנוגעת ממש עד סף הדלת. ציפי סיפרה על המפגש עם הנכד החייל, כשנסעה לאסוף אותו מהרכבת ובדרך נשמעה אזעקה – רגע אחד שמכיל בתוכו דאגה, אהבה וגאווה. ובתוך כל זה סילבי, בקולה האופטימי, הבטיחה לנו שהשלום בדרך. ואנחנו? בחרנו להאמין. קיבלנו את נבואתה בחיבוק גדול. כי הרי אנחנו לשכת נס – ואנחנו מייחלים לנס. את המפגש סיימנו בשיר "אין לי ארץ אחרת" – לא רק שיר, אלא תחושה משותפת: השלמה עם המציאות לצד כמיהה עמוקה לשמור עליה, כי זו הארץ שלנו, מקום מבטחנו. וברקע – ידיעות על הסכם שאולי מתגבש. הלב נדרך. אולי... באמת... הנס כבר מתחיל לקרות.

חג חירות שמח לכולם!

אביב הגיע פסח בא – וגם אנחנו בלשכת המדע חוגגים יחד

כתב עזרא קורן

בתאריך 24/3/2026 התכנסנו חברי לשכת המדע, לערב חגיגי להרמת כוסית לכבוד חג הפסח.

למרות המורכבות והימים המתגרים, היה לנו חשוב לשמור על הלכידות והפעילות המשותפת שלנו.

מה היה לנו?



בהנחיית נחמה גרוסמן עברנו על שירי ההגדה ושירי אביב.

דוד הנעים בקולו ובמרץ רב, ויחד עם המצגת המושקעת של עזרא ונחמה, האווירה הייתה נהדרת.

נהנינו מהכיבוד שכל אחד מאיתנו הכין ונבחר בקפידה על ידי עופרה.

נחמה פרשה קטעים מההגדה, סיפרה בין היתר על ארבעת הבנים. ענת הוסיפה דברי חוכמה על שתי נשים גיבורות המוזכרות במקרא (בת פרעה המכונה בתיה ומרים אחות משה).

מעבר לאוכל ולשירים, היה זה ערב של שחרור לנפש ומפגש חברי מעניין ומעשיר.

תודה ענקית לאידה רוזנטל על היוזמה, הנחישות וההשקעה הרבה בארגון הערב. תודה לכל מי שטרח, הגיע ולקח חלק בהפיכת המפגש ל"פרומו" מושלם לליל הסדר המשפחתי.

מאחלים לכולם חג פסח שמח, שקט ובשורות טובות!

שִׁירַת עַם / עֵנַת קוֹרֵן (בְּדֶרֶךְ אֶל הַחוֹפֵשׁ)

כִּי בָּא סוֹס הַצָּר
בְּרָכְבוֹ וּבְפָרְשָׁיו בַּיָּם
וְעַם רַב אַחֲרָיו
אוֹחֲזֵי נְשָׁק
אַחוֹזֵי קֶצֶף
רוֹדְפֵי עֶבְדָּיו
הַמְּשַׁחֲרִים לְדָרוֹר.

וְקוֹלוֹת מִלְחָמָה
וְאֵשׁ וְתַמְרוֹת עֶשֶׂן
מִבְּקָשִׁים לְהַשִּׁיג
לְרֹדֵף, לְהַשְׁמִיד וּלְאַבֵּד
לְהַחֲזִיר שְׁבוּיִים אֶל כְּלָאִם.

וְשָׁפְלוּ הַמַּיִם
וַיַּעֲבְרוּ בְּגִי הָעַם הַנִּבְחָר בְּחַרְבָּה
אֶל הַמִּדְבָּר.

וּמִתוֹךְ הַמַּחֲנֶה
שִׁירַת נָשִׁים נִשְׁמָעָה
וַיִּצְאָה מֵרִים מִן הַשִּׁינְיָה
וְחִבְרוּתֶיהָ עָמָה
וְחוֹלְלוּ וְתוֹפְפוּ
כִּי אַחֲתֶיהָ בְּרֹאשׁ
וּבְנֵי עָמָה הוֹלְכִים אַחֲרֶיהֶם.

כִּי כָּאֵן נִכְתְּבוּ דְבָרֵי הַזְּמַיִם
מִחֲשֹׁךְ לְאוֹר
מִשְׁעֶבוֹד לְגִאֲלָה.

עַם קִשָּׁה עֲרָף
יֵלֵךְ בַּמִּדְבָּר
שְׁנֵי דוֹרוֹת
בוֹאֵף אֶרֶץ הַחֲלוּמוֹת.

4.2.2026

נתן ברזנר

צבי תדמור

נתן ברזנר מהעיר בריסק בליטא היה אחד ממשתתפי האספה בה החליטה אגודת "מנוחה ונחלה" בוורשה לרכוש אדמה ברחובות ב-1890.



נתן נולד ב-1849 בעיר ברודי שבגליציה שהיה תחת שלטון האימפריה האוסטרית. כילד במשפחה יהודית דתית למד נתן במערכת הלימודים הפנימית של הקהילה היהודית בברודי ובסופו של דבר היה לתלמיד ישיבה. שמעו של נתן יצא כתלמיד מצטיין והוא שודך לפייגה בת ה-17 לבית ברק. הנישואים נערכו ב-1871 ונתן עבר להתגורר בבריסק, כדי ליהנות מתמיכת חותנו.

לאחר נישואיו החל לעסוק במסחר עצים. הוא קנה יערות מאצילים פולנים ולאחר שנכרתו העצים היו נשלחים דרך הנהרות לגרמניה. הוא סיגל לעצמו אורח חיים, שחרג מזה של היהודים המסורתיים, שאיפשר לו לבוא במגע עם המוכרים והקונים (חבש כובע צילינדר בעת המשא והמתן). עסקיו הלכו ופרחו וישמו נודע כסוחר העומד בהתחייבויותיו גם אם הן נעשו בהסכמה בעל פה.

המצב הקשה של יהודי מזרח אירופה, שהיו נתונים לרדיפות (פוגרומים) בחסות השלטונות וסבלו ממצוקות כלכליות הניע רבים מהם לחפש פתרון שיביא לשינוי. קשריו של נתן עם גרמניה פתחו בפניו עולם תרבותי וערכי שמחוץ לקהילה היהודית המסורתית והוא נחשף והושפע מרוחות ההשכלה והלאומיות שהיו רווחים באירופה. הוא עדיין היה יהודי מסורתי אף שלא הקפיד ביותר על מילוי המצוות. הוא סבר שהפתרון לבעיה היהודית באירופה יבוא לאחר ריכוזם בארץ ישראל ומשום כך הוא הצטרף לתנועת חובבי ציון.

ב-1890 נתן כבן 41 בעל משפחה ועסקים ודרכו להגשים את חזונו האישי והלאומי היא מתונה והדרגתית ללא שרפת גשרים. הצטרפותו לאגודת "מנוחה ונחלה", הייתה המשך ישיר לעמדותיו כ"חובב ציון". האגודה, שכללה בעלי רכוש ובעלי משפחות, איפשרה לו להתחיל לפעול בכיוון הרצוי ללא שינוי רדיקלי במהלך חייו הנוכחיים. תקנות האגודה נמצאו הולמות את ציפיותיו. מתוך 10,000 דונם של כלל אדמת רחובות רכשה החברה כ-6,000 דונם וחלקו של כל חבר באגודה עמד על כ-120 דונם. התקנות לא חייבו את חבריה לעלות ולהתיישב מייד ברחובות אך נדרשה מהם השקעה כספית ראשונית בסך 1,000 רובל כסף. על האגודה היה לעבד במרוכז במשך כמה שנים את כרמי הענבים של חברי האגודה ותוכן שרק לאחר חמש שנים (כאשר כרמי הענבים יתחילו לשאת פרי) תיעשה החלוקה המדויקת של הקרקעות ביניהם.

אף שנתן, כמו רובם המכריע של חברי מנוחה ונחלה לא עלה מייד להתיישבות, נראה היה שכוונותיו לגבי העתיד היו רציניות והוא לא הסתפק רק בפעולות הרכישה. כצעד מקדים כדי לרכוש ידע בחקלאות הוא שלח לרחובות בתחילת 1891 את גרשון בנו הבכור כדי שילמד את העבודה החקלאית המעשית ובהמשך יעבד את הכרמים שיוקצו לו.



פייגה הייתה אישה פעילה, קרובה למושג "אשת חיל" כפי שהצטייר בחברה היהודית המתקדמת של יהדות אירופה המזרחית. עקב

פעילותו המסחרית נעדר בעלה מהבית לתקופות ארוכות ועול ניהול הבית ועיסוקים אחרים הוטל על שכמה והיא הייתה בעלת יוזמה ונמרצת. פייגה הוערכה כעקרת בית טובה, שגידלה חמישה ילדים ובו בזמן ניהלה פנסיון בן כמה חדרים שבו הועסקו שלושה עובדים – טבחית, מנקה ועגלון עם עגלה שהוביל את אורחי הפנסיון אל ומתחנת הרכבת.

בתחילת 1914 מלאו לנתן 65 שנה והוא החליט שהגיעה שעתו לפרוש מעסקיו ולקראת ימי זקנתו לעלות להתיישב בנחלתו אשר ברחובות. ההכנות למעבר מבריסק לרחובות נעשו לפי דרכו, באופן מסודר ומתוכנן. עוד קודם לכן נבנה עבורו הבית בקצה רחוב מנוחה ונחלה ולקראת הגעתו לארץ נשלחו אליה רהיטים וציוד אחר שנועדו לשימושם של נתן ופייגה. הרהיטים שהגיעו היו מפוארים יחסית וחרגו מרמת אלה שהיו בשימוש במושבה ועשו רושם רב. נתן חשב גם על עיסוק נוסף שיעסוק בו בארץ ישראל ורעיונו היה לפתוח מפעל לייצור משקאות קלים. לשם כך הוא ארגן משלוח של בקבוקי זכוכית שהיו אמורים להגיע באניה.

עד מהרה ספגו התכניות המסודרות שלו מכה קשה. הסיבה העיקרית – פרוץ מלחמת העולם הראשונה. המלחמה התחילה באוגוסט 1914 באירופה כאשר הצדדים הלוחמים היו מצד אחד גרמניה והאימפריה האוסטרו-הונגרית שלחמו נגד האימפריות הבריטית הצרפתית והרוסית. שלושה חודשים מאוחר יותר הצטרפה למלחמה גם האימפריה העות'מאנית כבעלת ברית של גרמניה ואוסטרו-הונגריה. כתוצאה מכך נותקו הקשרים שהיו ליישוב היהודי בארץ עם רוסיה. לכך נודעה השפעה כלכלית רעה משום שהינות שיוצרו ביקבים בארץ והיו נשלחים ליהודים בחו"ל (משום שהיו יינות כשרים) איבדו את קהל הצרכנים העיקרי – יהדות רוסיה. היקבים הפסיקו לקלוט ענבים ומצב הכורמים הלך והורע. בנוסף מפאת הסכנות בהפלגה בים הפסיקו אניות לפקוד את הנמלים ובארץ שרר מצב של מחסור במצרכי יסוד מיובאים, בעיקר בקמח ובסוכר וכן בהרבה מצרכים אחרים והמחירים הרקיעו. הפגיעה ביבולי השקדים הייתה מעטה יותר משום שניתן היה לאחסן ולשמר את יבוליהם לזמן ארוך יחסית. מלבד הקשיים הכלכליים סבל היישוב היהודי מעצם היותם מהגרים בעלי נתינות של מדינות אויב. רובם המכריע של תושבי המושבות בארץ, שהפכה להיות לארץ אויב והיו בעלי נתינות רוסית. השלטונות התורכיים פתחו בפעולה שמטרתה הייתה גירושם של אלה או הפיכתם לנתינים עות'מאניים. חלק מאנשי היישוב היהודי בחרו לעזוב ולהיות מגורשים למצרים אך רובם המכריע של המתישבים האכירים העדיפו להישאר ולהמשיך לעבד את משקיהם. כנתינים עות'מאניים היה חלקם חייב לשרת בצבא התורכי ומי שהשתמט מכך נחשב לעריק והיה עליו להסתתר מהשלטונות. במובן זה שפר חלקם של נתן ושל גרשון בנו, שהיו היחידים מאנשי המושבה שהיו בעלי נתינות אוסטריה, שהייתה בעלת בריתה של תורכיה, היו פטורים מגזרות הגירוש או מהחובה לקבל על עצמם אזרחות עות'מאנית והיו חסינים גם מפגיעות אחרות. יותר מכך, מרתף הבית ברחוב מנוחה ונחלה שימש בשעות היום מסתור לשכנם בן ציון טריביש שהיה עריק ושלעת ערב היה חוזר לביתו.

המלחמה ערערה את מצבו של נתן כבעל בעמיו. הוא נותק מכל מה שהשאיר בחו"ל, הבסיס הכלכלי שניסה לבנות בארץ קרס בתוקף הנסיבות החדשות ומשלוח הבקבוקים, שהגיע באניה שלא יכלה לעגון בארץ והוא נפרק בנמל אלכסנדריה ולא נודע גורלו. שררה גם דאגה לבני משפחתו שנשארו באירופה. במהלך המלחמה רכשו ירד לטמיון. התפתחויות אלה הרעו את מצבו הגופני והוא חלה. זמן קצר לפני מותו הוא פעל להעניק תוקף פורמלי להחלטתו לתת לגרשון בנו את חלקה 75 במושבה.

נתן נפטר בינואר 1919 ונקבר בבית העלמין תר"ן ברחובות.

גרשון ברזנר

צבי תדמור

גרשון, בנו הבכור של נתן עלה לבדו ארצה והגיע לרחובות ב-1891 בגיל 17.5. עלייתו הייתה פועל יוצא מהזדהותו עם ערכי תנועת חובבי ציון ורצונו להגשים אותם. השאיפה ללמוד את העבודה החקלאית המעשית ואולי הבטחה שהוא יתוגמל על כך בעתיד. הכוונה הייתה שהוא יעבוד מספר שנים בחקלאות, שבאותה תקופה הייתה מוגבלת לגידול ענבים ליין וכדי שירכוש ידע מקצועי מעשי שסייע בידו לעבד את המטעים שעתיד לקבל אביו מאגודת מנוחה ונחלה.



ההשכלה שרכש לפני עלייתו ארצה, מלבד לימודים בסיסיים לא הייתה מסודרת. הוא אהב לקרוא וגילה עניין בפוליטיקה המקומית והעולמית, ובמגוון נושאים. הוא שלט בשפות: עברית, צרפתית, אנגלית וברוסית ואידיש שהיו מדוברות בביתו ובשפה הערבית המדוברת כדי ליצור קשר עם פועלים וסוחרים ערביים. אחד מתחביביו היה עיון במילונים של שפות שונות ולעקוב אחר גלגוליה של מילה משפה לשפה.

תנאי הקיום הראשוניים שלו ללא משפחה במושבה קטנה, שרק החלה להיבנות, חייבו הסדרת מקומות ללינה ואכילה. אף שברחובות הוקם מטבח פועלים גרשון אכל אצל זלדה ריינשרייבר, שבישלה עבור אנשים ללא משפחות. ב-1891 היו ברחובות למעלה מ-500 פועלים יהודיים, שעסקו בהכשרת קרקע ובנטיעת כרמים כך שלגרשון לא חסרה עבודה. אח"כ נמצאה לו עבודה במטעי האגודה.

גרשון נמנה עם "צעירי רחובות". חברה היו בדרך כלל בנים של משפחות המתיישבים – כמו יהודה גורודיסקי ואליעזר מרגולין ומתיישבים צעירים ללא משפחות כמו – משה סמילנסקי וגרשון ברזנר. צעירי רחובות היו מושפעים יותר מערכי התרבות האירופית, ניסו להחדיר לרחובות רוח מודרנית יותר ולהפגין את הלאומיות היהודית, הם לא התרחקו מהדת אך לא ראו בה חזות הכל.

החל מ-1897 גרשון, בכוח הרשאה שנתן לו אביו, הופקד והיה אחראי לכרמי הענבים שניטעו בחלקות של המשפחה ונטע סביבן משוכות שיטה (אקציות). בשנת 1900 חל משבר כלכלי בכל המושבות, בארץ. גרשון עזב את רחובות לאוסטרליה במאי 1901 וחזר ממנה לרחובות באמצע 1903. לאחר משבר בענף הענבים, שינתה החקלאות ברחובות את פניה. במקומם ניטעו כרמי שקדים ורחובות הפכה להיות ברובה למושבה המתבססת על שקדים.

ב-1909 גרשון בנה בית עבור הוריו, שכלל שלושה חדרים גדולים הקשורים כולם למרפסת סגורה ומטבח כאשר בית השימוש הוקם רחוק מהבית. חצר הבית הוקפה בגדר אבן הבנויה מאבני כורכר והיו בה רפת, מחסן, שער לכניסת בהמות ופשפש לכניסת אנשים. גרשון עבר להתגורר בבית לאחר הקמתו.

מלבד מגורים ומשק עזר שימשו הבית והחצר כמחסן לכלי עבודה ושטח לעיבוד תוצרת חקלאית. בהגיע זמן קטיף השקדים היה גמל עמוס בשקי שקדים עושה דרכו מהכרם לחצר, עומד במרכזה, והשק היה נפתח בתחתיתו והשקדים פוזרו על משטח. משפחות של פלחים ערביים, תימנים משכונת שערים וילדים היו מערימים להם ערמות אישיות קטנות וקולפים את השקדים.

כחבר אגודת הכורמים ברחובות ("סינדיקט הגת") היה גרשון אחד מבין מייסדי היקב המקומי שנבנה ב-1907. המצב הכלכלי הכללי הלך והשתפר וגרשון עסק בעבודה החקלאית, שהייתה עונתית. לעיתים גרשון התנדב לנסוע ליפו כדי להביא למושבה את הדואר שנסאף מהקונסוליות הזרות.

באחת מנסיעותיו ב-1912 ביקר במלון ספקטור בתל אביב. ליד אחד השולחנות ראה אישה צעירה היושבת לבדה והתחיל לדבר איתה. הייתה זו שושנה (רוזה שולמן) ששהתה במלון וחיקתה לאניה שתגיע לנמל יפו כדי לנסוע לארצות הברית. הפגישה אירעה כאשר שושנה הייתה אפופה בייאוש ואכזבה, ושהיו מלווים בבושה על נטישת החלום הציוני. שניהם כבר לא היו אנשים צעירים. גרשון היה בן 39 ושושנה התקרבה לשנת ה-30. ניצת זיק של קשר אהבה ביניהם. בסוף 1912 הם התחתנו ועברו להתגורר ברחובות בבית הוריו.



גרשון החל לחפש משרה בשכר וזכה לקבל תפקיד במשרד הדואר ברחובות - כדוור שהבטיחה משכורת קבועה, שלא הייתה גבוהה, עם ביטחון כלכלי מסוים. תחום נוסף שבו ניסו גרשון שושנה לפעול כאשר התמנו להיות סוכנים מקומיים של עיתונים. גרשון התמיד במשרת הדוור

כשבע שנים ורק עם נטיעת פרדס התפטר מעבודתו.

שושנה שהייתה פעילה בעבודה החקלאית המשיכה לעסוק בעבודה הסוציאלית כאשר רבים ממאמציה הופנו לעזרת העדה התימנית הדלה. ב-1927 הם החליטו לעשות צעד כדי לבסס את מצבם הכלכלי ולעבור לענף ההדרים. כדי שיהיה בידיהם הון התחלתי להשקעה בנטיעת פרדס הם מכרו חלק מנחלה והשאירו בידם שטח בן 23 דונם לנטיעה. קנו מגרש 750 מ"ר בקצה רחוב השומרים, סמוך לפרדס ובנו בית אריזה, עם אולם עבודה גדול, חדר ומרפסת.

ב-1928 הם בנו מבנה זמני עשוי בלוקים בפינת החצר ברחוב מנוחה ונחלה ופתחו שם חנות מכולת קטנה. כדי לחסוך בהוצאות הם קנו פרה ושיכנו אותה ברפת והקימו לול תרנגולות. ההכנסות מחנות המכולת, שנמצאה רחוק ממרכז המושבה, היו דלות והיא נסגרה לאחר שלוש שנים. הם שכרו דירה בבית חדש של ד"ר נוסינוב על גבעת האהבה (ברחוב טלר) וזכו לראשונה ליהנות מאור חשמל, בית שימוש עם מים זורמים בתוך הבית, מקלחת ואמבטיה עם חימום מים על-ידי עצים.

ב-1935 התחילו בתנופת עשייה והשקעות, מהלוואות שנטלו, כדי לבסס את מעמדם הכלכלי. במגרש שברחוב השומרים בנו בית מלאכה בגודל של כ-100 מ"ר, רכשו מכונות חשמליות מודרניות לעיבוד עץ ומלאי עצים ושכרו פועלים. הם עברו להתגורר בסמוך לדירה קטנטנת בשטח של 40 מ"ר.

כאשר פרצה מלחמת העולם השנייה, הים התיכון הפך לזירת לחימה וכתוצאה מכך התמוטט ענף ההדרים, שהתבסס על יצוא לבריטניה. לא נמצא שימוש לכמויות הפרי העצומות שהניבו הפרדסים ומחירי התפוזים היה בשפל. משבר ההדרים והניתוק מאירופה השפיעו על כלל היישוב היהודי בארץ והשתררה אווירה של משבר. משפחת ברזנר סבלה מהתמוטטות כלכלית שהרסה את עולמם כליל. בנוסף לחובות שהעיקו עליה בעקבות ההשקעה הכושלת, היה בידיה עכשיו רכוש שאינו מניב ושערכו ירד וניצבה בפניה בעיה כלכלית חמורה של הקיום השוטף. הם החליטו לפצל את הפרדס למגרשים קטנים ולמוכרם, כדי להחזיר את החובות. הבית ברחוב השומרים הורחב על-ידי הוספת חדר גדול. חלק מבית האריזה הוסב לחנות והושכר

למפעיל. מבנה בית המלאכה המשיך להיות מושכר למטרות שונות כמו בית ספר מקצועי אורט, בית מלאכה לאריזות פלסטיק ולתעשיית משקאות קלים. גרשון ושושנה חילקו את שארית רכושם בין ילדיהם. לדרורה ולנתנה הם העניקו שני מגרשים לכל אחת מהן ולעמיעד את המגרש ואת הבית שברחוב השומרים, שהיה עתיד לקבל אותו לרשותו רק לאחר פטירתם. גרשון נפטר ב1957 ושושנה ב1964 והם קבורים בבית העלמין תר"ן ברחובות.

עמיעד ברזנר

צבי תדמור

עמיעד נולד במושבה רחובות, נכד לנתן ברזנר, מחברי אגודת "מנוחה ונחלה", שרכשה את האדמות שעליהן קמה המושבה, ובן לגרשון ברזנר, שהגיע לבדו כנער לרחובות בשנת הקמתה, 1890 (תר"ן), כדי ללמוד כיצד לנהל את נחלת הוריו, שנשאר עדיין בפולין.



כאשר הוריו של עמיעד גרשון ושושנה כבר נואשו מלהביא לעולם צאצאים נוספים, להפתעתם שושנה נכנסה להריון ובנובמבר 1927 כאשר התקרבה לגיל 46 נולד לשמחתם הבן, עמיעד.

בתחילה עמיעד הפעוט נשלח לגן הילדים המרכזי של רחובות אך עד מהרה הוא הוצא משם ועבר לגן ילדים שהוקם ב1929 בשכונת שעריים שהחזיק את הילדים עד שעה מאוחרת ביום. הגן הוקם כדי לאפשר לנשים לעזור בכלכלת המשפחה, לעומת גן הילדים במושבה

רחובות שהלימודים בו הסתיימו בצהריים. אח"כ, נמצאה לעמיעד מסגרת לימודים עד שעה ארבע אחה"צ כאשר ב1933 הוקמה מסגרת חינוכית חדשה – "בית חינוך לילדי עובדים", שהעניקה חינוך ערכי חופשי למדי, ולא היו בו מטלות של שינון והכנת שיעורים שהיה שונה ממערכת הלימודים והחינוך הקפדני והמסורתי של בית הספר העממי, שהיה קיים ברחובות. "בית החינוך" הוקם בקבוצת שילר שעל יד רחובות והתלמידים מרחובות הוסעו אליו והוחזרו ממנו באוטובוסים בכל יום. עלות הלימודים בו הייתה גבוהה מאוד. כתוצאה מכך לא התאפשר לרבים מהפועלים להקנות לילדיהם את החינוך הרצוי להם והם נשלחו לבית ספר העממי.

ב1936 עבר "בית החינוך" לרחובות, שעות הלימוד שוננו והסתיימו בצהריים. לכן, ב1937 עמיעד עבר ללמוד בבית"ס העממי. לאחר שסיים את כיתה ז' ברחובות בשל המצב הכלכלי הקשה בבית, אימו העבירה אותו ללמוד בקבוצת דגניה א', בה אחותו עמדה להינשא לאחד מבני המקום.

חבריו התלמידים, נתפסו במעשה מביש שעשו שעמיעד לא היה שותף להם, ובהיותו תלמיד חוץ, הם העלילו עליו, כי בהשפעתו עשו את מה שעשו. בהחלטת ההנהלה עמיעד נאלץ לעזוב את דגניה א'. הוא עבר להתגורר אצל אחותו בחדרה וסיים שם את ביה"ס העממי ואת לימודיו בכיתה ט' בגימנסיה המקומית. ב1944 הוא חזר הביתה לרחובות. מדי יום נסע לתל אביב ולמד מסגרות בבית"ס המקצועי מכס פיין.

בגיל 19 התגייס לפלמ"ח, בו שירת בפלוגה ד' של הגדוד הראשון. בסתיו 1947 היה מ"כ בפלוגה י"ב, שעסקה באבטחת קווי המים בדרום הארץ. לאחר קום המדינה המשיך לשרת בצה"ל, והשתתף במלחמות ישראל ממלחמת העצמאות עד מלחמת יום הכיפורים, תחילה כחייל סדיר ואחר כך קצין בקבע.

במלחמת העצמאות היה ממגיני כפר דרום עד פינויו, ואחר כך שירת עד תום המלחמה בגדוד התשיעי של חטיבת הנגב והשתתף במבצע יואב, מבצע לוט ומבצע חורב. שירת כסגן מפקד פלוגה בגדוד 9, מדרוך בבה"ד 5, פיקד על קורס מ"כים חרמ"ש ומפקד פלוגת שריון.

עמיעד השתחרר מהצבא בתחילת 1950 חזר לרחובות החל לעבוד במסגרות בצריפין ובתל אביב אך עד מהרה עבר לעבוד כמפעיל טרקטור שדסקס את כרמי הזיתים באזור רמלה. כמעט את כל משכורתו העביר לאימו שטענה, כי מצבם הכספי קשה. בסוף 1951 חזר עמיעד לשרת בצבא לאחר שעבר קורס קצינים ושירת בחיל השריון. בסוף 1956 נפצע עמיעד בעינו בתאונת אימונים.

ב-1957 התחתן עמיעד עם בת-שבע לבית זילברבוים ילידת רחובות. הזוג הצעיר עבר להתגורר בתל אביב. ב-1961 עמיעד החל להדריך בבית הספר לשריון, תפקיד בו שימש עד 1964, אז החל לשימש כקצין אג"ם חטיבתי. אחרי מלחמת ששת הימים, שימש קצין מטה במפקדת גייסות השריון, ובשנת 1971 קיבל דרגת סגן-אלוף. במלחמת יום הכיפורים שירת כקצין מטה באוגדה 162 בחזית המצרית.

לאחר השחרור בשנת 1980 נרשם ללימודים באוניברסיטת תל אביב, שם קיבל תואר ראשון ושני ואחר כך המשיך לדוקטורט באוניברסיטה העברית בירושלים.



במשך השנים ד"ר עמיעד ברזנר חקר את ניהול הקרבות של חיל השריון במלחמות ישראל, פרסם ארבע ספרים וכ-20 מאמרים בנושאי צבא וביטחון אשר פורסמו בביטאון "השריון". חלק מספריו זכו בפרסים: "הנגב בהתיישבות ובמלחמה", (1994) בפרס קק"ל,

"ניצני השריון" (1995) זכה בפרס יצחק שדה לספרות צבאית, בו העלה לראשונה את מסכת ההקמה של חייל השריון של צה"ל. זהו מחקר יסודי, המתאר ומנתח את מכלול הגורמים שהשפיעו על ההקמה והעל ההפעלה של כוחות השריון בצה"ל, מ-1947 עד סיומה של מלחמת העצמאות.





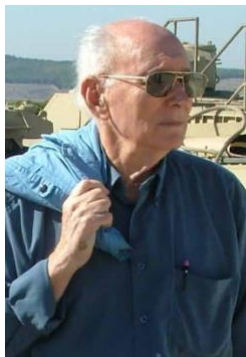
"אש לפניו תלך" (1996) שבו פרש את ההתפתחות והתמורות בשריון הישראלי, מתום מלחמת סיני ועד מלחמת ששת הימים. זהו ספר יסוד על מקורותיו המוצקים של חיל השריון הישראלי – מוביליו, יחידותיו ומורשתו, בשנים כה חשובות בהתהוותו לכוח מוביל בלוחמת היבשה.



"סוסים אבירים", (1999). שבו תיאר את תהליכי הבנייה וההתפתחות שעברו על חיל השריון, מתום מלחמת העצמאות ועד מלחמת סיני – מתקופת השפל שבה לא יכול היה השריון להפעיל אפילו טנק אחד, עד למלחמה שבה פעלו בהצלחה שלוש חטיבות שריון, שהביאו לביטוי תפיסה שריונית התקפית, שהובילה את צה"ל לניצחון המכריע.

בתחילת שנות ה-2000 הקדיש עמיעד מזמנו לסדרה של ראיונות מוקלטים עם מפקדי שריון בכירים, יחד עם עמותת יד לשריון ומרכז המידע בלטרון.

עמיעד היה מעמודי התווך של מפעל המורשת של חיל השריון. כחבר בוועדת ההיגוי של מרכז המידע ביד לשריון מיום כינונה, שקד על המיזם החיוני של תיעוד מפקדי השריון מאז מלחמת העצמאות. רבים שאלו לעצתו, בין אם לצורכי תיעוד או לצורכי איתור לוחמים ומפקדים בעבר. חדרי מורשת בבסיס צה"ל הוקמו רק לאחר שעמיעד אישר את תוכנם. תמיד נענה בחפץ לב לפנייות ולמידע לקראת מפגשי לוחמים ותיקים – והכול בצניעות ובענווה רבה.



בשנותיו האחרונות עמיעד התמסר לעבודת מחקר היסטורי במספר תחומים הקשורים לעיר רחובות ולהתפתחותה וכתבת ביוגרפיה על משפחתו שהייתה מהמייסדים של המושבה. הארכיון לתולדות רחובות הוציאו לאור מחקריו: כלכלת רחובות כמושבת כרמים 1890 – 1918, מערכת החינוך ברחובות מייסודה ועד תום מלחמת העולם הראשונה, התפתחות הפיזית של רחובות 1890 – 1914. עמיעד אב לשני בנים, ערן ושרון נפטר ב-2012 ונקבר בבית העלמין ברחובות. בת שבע נפטרה ב-2025 ונקברה לידו.

זכיתי להכיר את עמיעד ואת בת שבע. את עמיעד הכרתי בעת שערך את מחקריו בארכיון, בשש השנים האחרונות לחייו. שניים ממחקריו שלא הספיק להביאם לדפוס, השלמתי לאחר לכתו: ההתפתחות הפיזית של רחובות ורכילות רחובותית בראשית המושבה. עם בת שבע המשכתי לשמור על קשר עד שנתה האחרונה.

דרורה ברזנר/עציון (אחותו של עמיעד)

קילוף השקדים



בעונת קילוף השקדים הייתה תכונה רבה בחצר. קבוצות קבוצות של נשים וילדים התארגנו וחיכו לקבל את שקי השקדים המובאים מהכרם על גבי גמלים. הגמלים הגיעו, וכולם מיהרו לחטוף את השקים ולחזור לקבוצתם והמלאכה חלה. תוך כדי עבודה קלחו הסיפורים, על שדים ורחובות, על ניסים ונפלאות. הילדים היטו אוזן ופערו פה והקשיבו לסיפורים.

הסיפורים האלה ליוו את הילדים גם בערב במיטותיהם. בלילה במשכבם, ראו בדמיונם את השדים באים ו...זה היה מפחיד מאוד!!!

הכלב שומר עוף

כלב היה בחצר ביתנו. שומר עוף קראו לו וכשמו כן הוא. כלב לבן עם כתמים שחורים. רוב היום היה מנמנם ליד המלונה, לפעמים היה הולך לבקר את חבריו הכלבים השכנים. בדרכו היה מבהיל את התרנגולות. והן נסו מפניו תוך קירקורים בקולי קולות. זה שעשע אותו מאוד. כולם אהבו את הכלב.



הבאתי בפניכם שלושה דורות של משפחה אחת ברחובות, המשקפים את תחילתה של ההתיישבות הציונית בארץ ישראל, את התקופה העות'מנית, תקופת המנדט, המדינה שבדרך והקמתה: סבא, אבא, נכד ונכדה.

טילים מאיראן על ישראל. נהג נחלץ בעור שיניו מרכבו לאחר שטיל פגע
בהמשך הכביש. חברו לנסיעה נהרג

מחר אחר/יאיר שרן

צפור ברזל חלפה מעלי
בשריקה אימתנית
אש ותמרות עשן בכביש לפני
"מעי חמרמרו נהפך לבי בקרבי"
עיני סמאו רכבי נעצר
רעי לנסיעה דמם לנצח

רגע הפלצות חולף בראשי
תמונות האמה חרוטים במחי
ריחות הפיצוץ עולים באפי
תצלינה אצני ללא כלות.
צער זלעפות ממלא אותי
על מה שאבד, על מי שנפגע
עצב כבד על מה שהיה ולא יהיה.

עיני דומעות
לבי סוער
אני מתעורר למחר אחר.

"שאגת הארי" מרץ 2026

לראות, להביט, להתבונן

צילם יוסי רזי



רחובות , רחוב נתיב הל"ה אפריל 26.

נתראה בעלון הבא

תם ולא נשלם